

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РІВНОВАГИ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД

Ольга Лучанінова,
доктор педагогічних наук, професор,
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В.О. Сухомлинського, Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0005-2205-547X>

Анотація. Професійна підготовка агентів змін вимагає психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу. Мета дослідження: уточнити поняття психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу нової української й вищої школи; розкрити практичні й потенційні можливості забезпечення психологічної

рівноваги суб'єктів освітнього процесу через створення організаційно-педагогічних умов щодо забезпечення психологічної рівноваги усіх учасників.

З'ясовано, що знання, адаптаційна поведінка, емоційна стійкість, інтелектуальні здібності, поведінкова адаптація, соціальні навички і духовний розвиток і є тим комплексним підходом до проблеми та якісного науково-інформаційного супроводу забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу в умовах невизначеності. Доведено, що забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу в умовах невизначеності залежить від комплексного підходу до проблеми та якісного науково-інформаційного його супроводу.

Ключові слова: психологічна рівновага, суб'єкти освітнього процесу, умови невизначеності, науково-інформаційний супровід, комплексний підхід

Abstracts. Professional training of change agents requires psychological balance of the subjects of the educational process. The purpose of the study is to clarify the concept of psychological balance of the subjects of the educational process of the new Ukrainian and higher education; to reveal the practical and potential possibilities of ensuring the psychological balance of the subjects of the educational process through the creation of organizational and pedagogical conditions for ensuring the psychological balance of all participants.

It has been found that knowledge, adaptive behavior, emotional stability, intellectual abilities, behavioral adaptation, social skills and spiritual development are the comprehensive approach to the problem and high-quality scientific and informational support for ensuring the psychological balance of the subjects of the educational process in conditions of uncertainty. It is proved that ensuring the psychological balance of the subjects of the educational process in conditions of uncertainty depends on a comprehensive approach to the problem and its high-quality scientific and informational support.

Key words: psychological balance, subjects of the educational process, conditions of uncertainty, scientific and information support, integrated approach

Актуальність. У межах дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід психологічної науки у воєнний та

повоєнний періоди України», яке здійснюється відділом наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу в умовах невизначеності та його науково-інформаційного супроводу є надважливим і актуальним. Забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу в умовах невизначеності є одним із напрямів інформаційно-аналітичного супроводу психологічної науки у воєнний та повоєнний періоди України

Четвертий рік триває жорстока війна, яка не сприяє стабільності в усіх галузях економіки, й освіти зокрема, а вимагає психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу, де відбувається професійна підготовка агентів змін.

Мета дослідження: уточнити поняття психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу нової української й вищої школи; розкрити практичні й потенційні можливості забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу через створення організаційно-педагогічних умов щодо забезпечення психологічної рівноваги усіх учасників.

Розкриємо тезу: *забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу в умовах невизначеності залежить від комплексного підходу до проблеми та якісного науково-інформаційного його супроводу.*

Війна є однією з головних ознак невизначеності. Війна – це травма, втрати, стреси, апатія, страх, відсутність спокою і стабільності, втеча в себе, втрата домівки/рідних, пасивність, нервові зриви, психічні стреси. Людина не знає, що буде в найближчому завтра. Можна багато про це говорити й писати, але у повоєнний період фахівцям доведеться підтримувати, лікувати, надавати психологічну підтримку 15 мільйонам українців, які будуть ще довго перебувати у такому стані. Мабуть, найважче буде психологам, які будуть працювати (і сьогодні працюють) з пораненими воїнами та ін., а також учителям і професорсько-викладацькому складу, які здійснюють свою професійну діяльність з дітьми, здобувачами вищої освіти. З цими суб'єктами освітнього процесу не можна бути нещирим. Душевний комфорт потрібен усім суб'єктам освітнього процесу,

який можна досягти лише в гармонії емоційної, інтелектуальної і духовної сфер. Науковці такий стан називають психологічною рівновагою або психологічним благополуччям.

Отже, першою умовою досягнення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу є душевний комфорт і рівновага старшого суб'єкта. Учитель/викладач не має права на помилку, на надмірне позиціонування своєї правоти, моралізаторства при порушенні поведінки учнями/невиконанні завдань тощо. А такий стан може проявитися через відсутність психологічної рівноваги в учителя/викладача. Стільки, скільки сьогодні виконує, за що відповідає, забезпечує стабільність навчання, може тільки він, учитель/викладач. Колеги по школі, ділячись своєю зайнятістю й нестачею годин доби, щоб написати тези, зайнятися наукою, самовдосконаленням, розповідають про три зміни/форми навчання щодня, електронні журнали, онлайн навчання з учнями, які виїхали, складання тестів, їх перевірку, мотивацію учнів; і про найвищу місію – берегти найцінніше – життя учня. Тож психологічна рівновага для вчителів і викладачів є надважливою. А такий темп в роботі можна врівноважити сімейним благополуччям, часом для релаксації, щоб набратися фізичних і душевних сил, відвідування психологічних тренінгів. Другою умовою є сприятливе оточення – важливий чинник підтримання психологічної рівноваги і спілкування, жива комунікація. Для дітей, суб'єктів освітнього процесу, як повітря, необхідне живе спілкування. Зауважимо, наприклад, що діти у школі не виявляють незадоволення, якщо доводиться часто спускатися в підвал, облаштований для занять, адже є можливість спілкування з учнями й інших класів, бо самі уроки втрачають свою структуру й якість. До речі, міська адміністрація Запоріжжя звітувала про облаштування підземних шкіл. Це свідчить як про турботу про суб'єктів освітнього процесу, так і про якість надання освітніх послуг. І, як наслідок, забезпеченні психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу.

На нашу думку, трансформація суспільства й діджиталізація всіх інституцій теж є певною мірою ознакою невизначеності. Освітяне ще до кінця не зрозуміли «одномірність буття Homo digitalis у рамках інформаційно-цифрового суспільства, яке формує «філософію селфі», або несправжнього буття, яке

покликане бути кращим за справжнє. Така людина насамперед зосереджена на собі, практикуючи власну самотність за допомогою різних комп'ютерних програм і платформ [1]. Наступною умовою є утвердження по відношенню до використання цифрових технологій нових підходів, виховних принципів духовності в її етичному розумінні завдяки інформаційно-аналітичному супроводу. Суб'єктам освітнього процесу пропонується цифрова форма соціалізації, що психологічно не сприяє рівновазі через відсутність належного цифрового супроводу, сучасних гаджетів, відсутністю інтернету. Жити в такому інформаційному полі доволі психологічно нелегко; психологічно незрілі учні/студенти можуть отримати психічні відхилення, залежність від гаджетів. Психологічна рівновага потрібна всім суб'єктам освітнього процесу. Уточнимо її дефініцію: *психологічна рівновага суб'єктів освітнього процесу* – це зорово помітний стан психічного здорової людини, її спроможність ефективно протистояти стресовим ситуаціям у процесі навчання, природнє вміння адаптуватися до змін у своєму житті, знаходити баланс між своїми потребами та потребами інших людей, почувати себе комфортно у процесі навчання.

Інформаційно-аналітичний супровід забезпечує якість знань щодо отримання першої психологічної допомоги, практичних навичок, відповідної навчальної інформації тощо. Знання, адаптаційна поведінка, емоційна стійкість, інтелектуальні здібності, поведінкова адаптація, соціальні навички і духовний розвиток і є тим комплексним підходом до проблеми та якісного науково-інформаційного супроводу забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу в умовах невизначеності. Уважаємо, що до умов невизначеності належить психологічна неспроможність учня/студента зрозуміти, як жити далі після втрати близької людини, але це може бути темою окремої статті.

Отже, уточнивши поняття «психологічна рівновага суб'єктів освітнього процесу» нової української й вищої школи, ми розкрили практичні й потенційні можливості забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу через створення організаційно-педагогічних умов щодо забезпечення психологічної рівноваги усіх учасників, робимо висновки:

- психологічна рівновага суб'єктів освітнього процесу – це зорово помітний стан психічного здорової людини, її спроможність ефективно протистояти стресовим ситуаціям у процесі навчання, природне вміння адаптуватися до змін у своєму житті, знаходити баланс між своїми потребами та потребами інших людей, почувати себе комфортно у процесі навчання;

- умовами забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу є: душевний комфорт і рівновага старшого суб'єкта; сприятливе оточення і спілкування, жива комунікація; утвердження по відношенню до використання цифрових технологій нових підходів, виховних принципів духовності в її етичному розумінні завдяки інформаційно-аналітичному супроводу;

- забезпечення психологічної рівноваги суб'єктів освітнього процесу в умовах невизначеності залежить від комплексного підходу до проблеми та якісного науково-інформаційного його супроводу.

Джерела:

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Національна академія педагогічних наук України. 2021. 52 с. <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf>

Здоров'я та освіта XXI століття / Health and Education XXI

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА
ПОЛІТЕХНІКА»
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ
КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ, ЕКОЛОГІЇ
ТА ЗДОРОВ'Я

**НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
В КРИЗОВИХ УМОВАХ /
SCIENTIFIC AND INFORMATIONAL SUPPORT
OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS
IN CRISIS CONDITIONS**

*Матеріали
II науково-практичного семінару*

*20 березня 2025 року
м. Київ*

УДК 378:37.091.12

*Рекомендовано до друку Вченою радою
гуманітарно-педагогічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 9 від 17 травня 2025 року)*

Науково-інформаційний супровід професійної підготовки фахівців в кризових умовах: матеріали II науково-практичного семінару (20 березня 2025 року, м. Київ); відп. ред. і укл. Н. О. Терентьєва. Київ: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2025. 252 с.

Відповідальний редактор і укладач:

Терентьєва Н. О., доктор педагогічних наук, професор [Національний університет біоресурсів і природокористування України]

Рецензенти:

Бахмат Н. В., доктор педагогічних наук, професор [Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка]

Білик В. Г., доктор педагогічних наук, професор [Український державний університет імені Михайла Драгоманова]

ISBN 978-617-8598-13-6

Збірник репрезентує авторські матеріали, представлені в рамках проведення II науково-практичного семінару з міжнародною участю «Науково-інформаційний супровід професійної підготовки фахівців в кризових умовах», які органічно розкривають різні аспекти окресленої проблематики.

Матеріали стануть у нагоді науковим, науково-педагогічним, педагогічним, медичним працівникам, фахівцям в галузі фізичної культури і спорту, здобувачам усіх рівнів вищої освіти, учителям-практикам і керівникам закладів освіти.

© Автори публікацій, 2025

© НУБіП України, 2025